

Sámal Matras Kristiansen,
Samfelagsfrøðingur
Undirvísari á Studentaskúla, HF og Fróðskaparsetri

Verður Marknagilsdreymurin ein marra?

Í 2008 snúði løgtingsvalstríðið seg m.a. um betri umstøður til miðnámsskúlar. Hóast summi vóru ónøgd, vóru tey flestu tó fegin, tá hetta kjakið endaði við eini avgerð um at samskipa nógvar av miðnámsútbúgvingunum í einum nýggum skúladepli – tað vit í dag kenna sum Marknagilsdepilin. Leingi hevur verið togast um hetta málið. Viðhvørt hevur sæð hjartari út, viðhvørt daprari, og tá flottu tekningarnar av nýggja deplinum komu, fingur nógv jólaljós í eyguni. Men í heyst kom so eitt veruligt bakkast, ið mong tó høvdu væntað: Marknagilsdepilin

ein marra enn ein ynski-dreymur.

Marknagil sum eitt tótleikans tempul?

Eg eri farin at óttast, at Marknagilsdepilin kann gerast eitt haft um beinini á føroyskum miðnámsútbúgvingum. Longu nú er miðnám skorið inn á bein, og sambært áliti, ið Mentamálaráðið skrivaði í summar, hevur næstan helvtin av allari arbeiðsmegini í miðnámsskúlunum ikki neyðugu undirvísingarførleikarnar, serliga tí Mentamálaráðið ikki hevur figgjað námsfrøðiliga eftirútbúgving í sera nógvar ár. Og

men uttan neyðuga tøkniliga innihaldið – og verst av øllum – uttan neyðuga human-kapitalin. Eg beri ótta fyri, at risailøgurnar í form koma at skava av framtíðar iløgum í tøkni og humankapital, og í síðsta enda er góðskan av miðnámsútbúgvingum ikki bara ein spurningur um form, men primert um innihald.

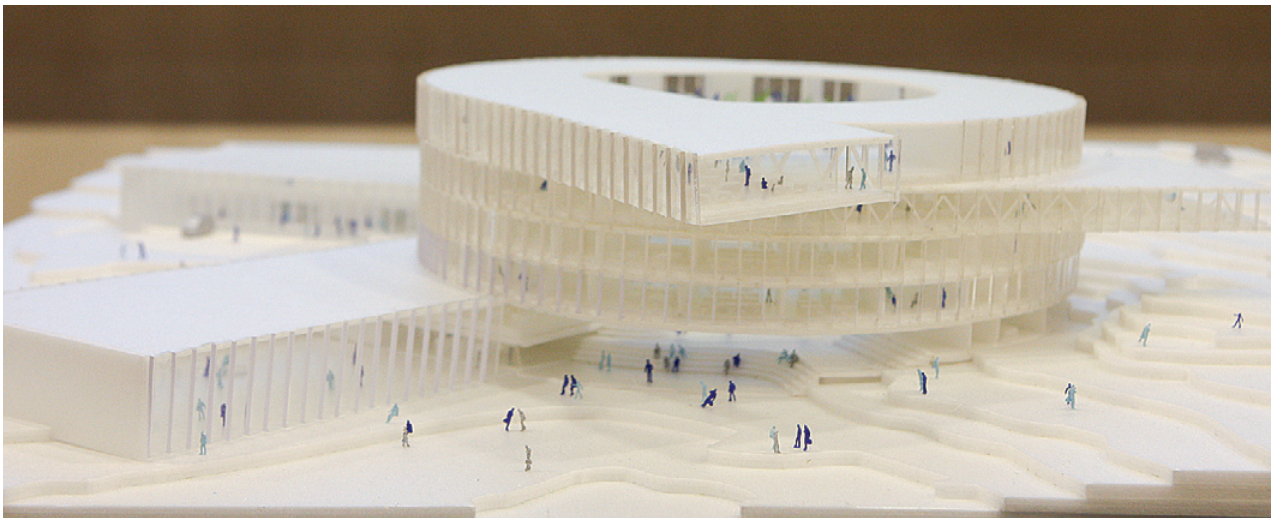
Mugu flyta kjakið frá formi til innihald

Eg haldi, at kjakið um miðnám eigur at verða flutt meiri yvir móti tí innihaldsliga. Politikararnir mugu fáast at skilja, at tað lítið nyttar at byggja ein flottan potens-

góðskuna á miðnámi, tó at tað sjálvandi ikki skortar við føgum orðum.

Mentamálaráðið vil ikki brúka tær fáu miljónirnar árliga, ið skulu til fyri at tryggja ein nøktandi human-kapital og harvið nøktandi góðsku innan miðnámsundirvísingina. Men Mentamálaráðið vil gjarna brúka hundrættals miljónir til at byggja stásiligar karmar til eina innantóma skipan. Hetta vendir snøgt sagt ikki rætt.

Men eg dugi hinvegin væl at skilja hví politikararnir hugsa soleiðis. Íløg í human-kapital og tøkniliga útgerð

kemur at vera nógvar dýrari enn hvat ætlanin var, og roynt verður nú at finna sparingar, so verkætlanin kann gerast veruleiki.

Politiski spurningurin er so hvat skal gerast við hetta? Skulu nógvar eyka miljónir skulu koyrast í hesa verkætlan, ið eisini hevur stórt potentiali til at gerast aldarinnar byggigøla?

Men tað er ikki einans møguliga eykajáttanin, ið stingur í eyguni. Eisini ætlaði prísurin er ørandi. Í prinsippinum havi eg einki ímóti, at so nógvar pengar verða brúktir til ein skúla-bygning, men tá hetta verður hildið upp móti hvussu politiska skipanin annars prioriterar innan útbúgvingarsektorin, verður Marknagilsdepilin knappliga meiri

hetta talið vil bara økjast sum árin ganga og gamlir fullførir undirvísarar fara frá. Umframt hetta verða eisini aðrar sparingar gjørdar, ið minka um móguleikarnar fyri dygdarundirvísing.

Um vit seta hetta upp móti hvørjum øðrum, so tykist mær, at vit nærur eru farin frá at diskutera miðnám sum innihald og einans stara okkum blind á formin – hendan glæsiliga og glasiliga bygningin, ið skal gerast ein varði í føroyska samfelagnum – eitt “monument” (sum onkur kallaði tað). Spurningurin er tó um hann ikki kann enda sum eitt “tótleikans tempul” (sum onkur annar kallaði eina aðra stóra byggiverkætlan), ikki kvantitativt, men kvalitativt, tvs. at vit fáa eitt flott hylki,

forleingjara, um sáðið ikki ber frukt. Tað nyttar lítið at brúka so nógvar pengar til ein flottan bygning, um góðskan á arbeiðsmegini framhaldandi skal niðurlagast. Niðurlagingin av arbeiðsmegini hendir líðandi, og tí kann niðurlagingin vera trupul at fáa eyga á. Eg var sjálvur skelkaður av, at tað sambært Mentamálaráðnum í dag eru heili 47% av arbeiðsmegini, ið ikki hava neyðugu førleikarnar til arbeiðið á miðnámi – eg helt, at talið var munandi lægri, tó at eg visti at tað var í skjótari hækking.

Men tíverri tykist Mentamálaráðið ikki at vilja nýta pengar til at broyta hesa ótespiligu gongd. Mentamálaráðið tykist ikki hava vilja til at framtíðartryggja

sæst ikki serliga væl fyri óvandu eyguni, og ágóðin av hesum iløgum liggur ofta nógvar ár frammi í tíðini, eins og tað ikki er lætt at vísa á hvørjar iløgur skaptu hvørja effekt. Hvussu skapar t.d. lívfrøðiundirvísing í 1.s ein altjóða viðurkendan professara í havlívfrøði? Umvent er tað lætt hjá politikarum at sýna ein konkretan bygning fram, eins og tað er lætt at argumentera fyri hvørja effekt ein bygningur hevur.

Men tað er ikki altíð tað, ið er lætt, ið er rætt. Og tað er ikki altíð tann stuttskygda loysnin, ið gevur langskygda avkastid.

Ólavur Jakobsen
formaður
Vegna LISA (Listafólkasamband Føroya)

Politisk stýring av mentan og list?

Listafólkasamband Føroya (LISA) mótmælir harðliga uppskotinum frá landsstýrismanninum í mentamáli, um at skerja Mentanargrunnin við 20 prosentum í 2013. Umframt at aðrar játtanir verða niðurlagaðar innan úttíðandi mentan, so sum tónleik. Mentunargrunnurin virkar innan teir lógarkarmar og ta játtan sum Løgtingið hevur givið. Nevndin í Mentanargrunninum er óheft og tekur avgerðir uttan politisk atlit, tá ið hon játtar pening.

Hetta hevur virkað sera væl og er Mentanargrunnurin ein sólkinssøga í so máta, bæði mentanarpolitisk og demokratisk, har ið armslongdarprinsippið hevur virkað til fullar. Stórt arbeiði hevur verið lagt í at menna og endurskipa Mentanargrunnin, við tí fyri eyga, at fáa alt játtanarøkið innan mentan og list enn meira óheft av politisku skipanini og styrkja umsitingina av grunninum, so at landsstýrismaðurin og hansara starvsfólk, ikki vóru sett at taka dagar ímillum – niður í minsta smálut, hvar iløgur í list og mentan skulu gerast.

Ikki er longur síðan enn í mars mánaða, tá umboð fyri LISA á fundi við mentamálaráðharran, fingur at vita, at nú var nærur komið undir land við hesum arbeiði. Onkrir smáir snøklar vóru eftir, men vónandi kom lógin til politiska, og harvið

almenna viðgerð í ár. Tað næsta vit frætta er, at mentamálaráðharrin skerjir Mentanargrunnin við 20%, játtanina til tónleik, sang og føroyskan dans við 24%. Utan nakra sum helst hoyring, kunning ella viðgerð, verður skorið inn á bein á mentanar- og listaøkinum.

Við hesari skerjing hevur mentamálaráðharrin ikki bert skorið í einari játtan, ið er alt ov lítil frammanundan, men hevur samstundis givið eitt ófrættatøkt politiskt signal. Hetta kemur ikki undirsporing, men er ein beinleiðis politiskt útmelding um, at landsstýrismaðurin sjálvur vil fara niður í smálutir um hvørjar verkætlanir skulu fremjast.

Listafólkasamband Føroya er púra greitt yvir, at til tíðir skal sparast. Men hetta átakið er ikki sparing, men skerjing, har ið ein sera vælverkandi, óheftur stovnur sum Mentanargrunnurin og starvsøkið hjá hesum, verður lagdur undir landstýrismannin í mentamáli.

Hetta er beinleiðis stýring av mentan og list, og tað hoyrir ikki heima í einum demokratiskum samfelag.